

ბაზარილი საბანკო საქმის და ჰაერიდან შექმნილი კრიტიკები

ზედამხედველობის დეფიციტი საბანკო სექტორის რეგულირებაში

გასულ წელს საქართველოს ეროვნულ ბანკს ჩამოართვეს ჯომერციული ბანკების ზედამხედველობისა და რეგულირების ფუნქცია და იგი ახალ სამსახურს - საფინანსო ზედამხედველობის სააგენტოს გადასცეს. საჯაროდ განცხადდა, რომ ამ ინსტიტუციონალური ცვლილებით გაიზრდებოდა საბანკო ზედამხედველობის ეფექტურობა და საბანკო სექტორის მდგრადობა. ფაქტობრივად, დღემდე განხორციელებულმა საზედამხედველო საქმიანობამ საქართველოს საბანკო სექტორზე და მთლიანად ეკონომიკაზე არანაირი პოზიტიური გავლენა არ იქონია, რამდენადაც ადგილი ჰქონდა ტაქტიკურ საბანკო კრიზისს და მის შედეგად განვითარებულ ეკონომიკური ზრდის შენელებას.

ბოლო წლების განმავლობაში საბანკო სექტორი იყო ერთადერთი დარგი, რომელიც საფუარისანი ცომივით სწრაფად იზრდებოდა, ან, უფრო სწორად რომ ვთქვათ, იბერებოდა. საფუარის ფუნქციას ასრულებდა უცხოური სპეკულაციური ინვესტიციები, რომლებიც უხვად შემოედინებოდა საქართველოს საბანკო სექტორში. ფინანსური კაპიტალის ასეთი დიდი ნაკადის მოძრაობას განაპირობებდა უზომოდ დიდი საპროცენტო მარჟა და საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ლარის კურსის უსაფუძვლო და ეკონომიკურად გაუმართლებელი გამყარება, რამაც უცხოელი ინვესტორებისთვის სასათბურე პირობები შექმნა და მსუყვე მოგება დაუტოვა როგორც მათ, ასევე ადგილობრივ ბანკებს.

საბანკო სექტორის ზრდა მართლაც შთამბეჭდავი იყო. უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში არასაბანკო დეპოზიტების მოცულობა გაიზარდა 1,3 მლრდ. ლარიდან (2005 წელს) 3,6 მლრდ. ლარამდე (2008 წელს), ანუ 177 პროცენტით, ამავე პერიოდისთვის ბანკების საკრედიტო პორტფელი გაიზარდა 1,6 მლრდ. ლარიდან 5,5 მლრდ. ლარამდე, ანუ 244 პროცენტით, ხოლო ნასესხები სახსრები – 447 მლნ. ლარიდან 3,2 მლრდ. ლარამდე, ანუ 610 პროცენ-

ტით. საზედამხედველო ორგანოები სიამაყით უპატივებდნენ საზოგადოებას, თუ როგორ სწრაფად იზრდებოდა კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელები და მოსახლეობის დეპოზიტები, თუ რაოდენ დიდა უცხოური კაპიტალის შემოდინება. სამწუხაროდ, მათ არ ეყოთ ან ცოდნა, ან გამბედაობა, რომ თავის დროზე მოეხდინათ რეაგირება ამ კლასიკურ შემთხვევაზე, რომელიც დანვრილებითაა აღწერილი საბანკო საქმიანობის ყველა სახელმძღვანელოში. ელემენტარულია ჭეშმარიტება, რომ გადაჭარბებული საკრედიტო ექსპანსია ეკონომიკური აღმავლობის პერიოდში არის საბანკო კრიზისის მაპროვოცირებელი ძირითადი ფაქტორი, რომ შეუძლებელია სტაბილური და ძლიერი საბანკო სისტემის არსებობა ქვეყანაში, სადაც სუსტია წარმოება, განუვითარებელია და სტრუქტურულად დისპროპორციულია რეალური სექტორი და მთლიანად ეკონომიკა. საზედამხედველო ორგანოებმა ვერ უზრუნველყვეს კომერციული ბანკების მზარდი საკრედიტო პორტფელების ხარისხზე კვალიფიციური კონტროლის განხორციელება, რითაც საკრედიტო პორტფელის ადეკვატური შეფასება მიანდეს მხოლოდ კომერციულ

ლია ელიავა

ფინანსისტი, ექსპერტი

ბანკებს. ამის შედეგად (როგორც მოსალოდნელი იყო), საბანკო სექტორში საკრედიტო პორტფელის ხარისხი მნიშვნელოვნად გაუარესდა, სესხების უზრუნველყოფა არაადეკვატურად ფასდებოდა, იზრდებოდა საკრედიტო რისკი.

ზედამხედველებმა ვერ უზრუნველყვეს დროული რეაგირება მეორე ისეთ მნიშვნელოვან გარემოებაზე, როგორცაა: აქტივებისა და ვალდებულებების თანაფარდობა ვადიანობის მიხედვით. სწორედ ეს იყო ლიკვიდურობის კრიზისის განმაპირობებელი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზეზი, როდესაც ბანკებს არ დარჩათ საკმარისი სახსრები მიმდინარე ანგარიშებზე ოპერაციებისთვის, ვინაიდან მათი მეტი წილი გასესხებული აღმოჩნდა. საზედამხედველო ორგანოებმა არ ჩათვალეს საჭიროდ ბანკებისაგან მოეთხოვათ მყისიერი ლიკვიდურობის კოეფიციენტის დაცვა, თუმცა, არც სავალდებულოდ დასაცავი საშუალო ლიკვიდურობის კოეფიციენტი იყო რეალურად დაცული. ფაქტობრივად, ბანკების ლიკვიდურობის პოზიციებზე ზედამხედველობა ატარებდა ფორმალურ ხასიათს, რამაც ნეგატიური გავლენა იქონია როგორც საბანკო სექტორზე, ასევე მთლიანად ეკონომიკაზე.

ზედამხედველობის მიღმა დარ-

ჩა, აგრეთვე საბანკო სექტორის მთლიან სააქციო კაპიტალში ასახული კაპიტალის რეზერვები, რაც სხვა არაფერია, თუ არა სპეკულაციურად გაზრდილი საბაზრო ფასებით გადაფასებული ფიქსირებული აქტივები. თუ 2006 წლის დასაწყისში კაპიტალის გადაფასების რეზერვი საბანკო სისტემის მთლიან სააქციო კაპიტალში მხოლოდ 18%-ს შეადგენდა, 2008 წლის ბოლოსათვის მან 56%-ს მიაღწია და რეალურ გამოხატულებაში 850 მლნ. ლარს გაუთანაბრდა. შეიძლება დაისვას კითხვა, რა უნდა იყოს საგანგაშო იმაში, რომ ბანკებს საკუთარი ფიქსირებული აქტივები საბაზრო ფასებში აქვთ გამოსახული? საგანგაშო ისაა, რომ ეს თანხა ბუნებაში რეალურად არ არსებობს მანამ, სანამ ფიქსირებული აქტივები არ გაიყიდება, თუმცა, იგი წარმატებით გამოიყენება ბანკების მიერ როგორც ჰაეროდან წარმოქმნილი საკრედიტო რესურსი.

ის, რომ ბანკები კრედიტებს ქმნიან ჰაეროდან, ძალიან საინტერესო და ცალკე სადისკუსიო თემაა. აქ კი მხოლოდ აღვნიშნავ, რომ ასეთი სახის კრედიტები წარმოადგენენ ინფლაციური პროცესების მასტიმულირებელ ფაქტორს. საქმე იმაშია, რომ ასეთი სახის კრედიტები ეკონომიკაში ზრდიან არაუზრუნველყოფილი ფულის მასას, მაგრამ თუ კრედიტი ბრუნდება, ეს ნიშნავს, რომ შეიქმნა მისი ექვივალენტი საქონელი, ან მომსახურება და

მისი ნეგატიური გავლენა ეკონომიკაზე განეიტრალდა. მაგრამ, თუ კრედიტი არ დაბრუნდა, ასეთი სახის საკრედიტო რესურსი წმინდა ინფლაციური ფულია. ამის ნათელი მაგალითია საბანკო სექტორის გაზრდილი დარეზერვება, რომელმაც მიმდინარე წლის დასაწყისში 550 მლნ. ლარს გადააჭარბა და ადეკვატურად შეფასების პირობებში ბევრად მეტიც უნდა ყოფილიყო. ასევე, ვადაგადაცილებული კრედიტების მოცულობა, რომელმაც ყველაზე ოპტიმისტური შეფასებით, გასული წლის ბოლოსათვის 209 მლნ. ლარს მიაღწია. გამომდინარე აქედან, შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ ერთის მხრივ, საზედამხედველო ორგანოების არაკომპეტენტური საქმიანობა ხელს უწყობს ინფლაციის პროვოცირებას, ხოლო მეორე მხრივ, არაკომპეტენტურად ცდილობენ ინფლაციის მოთოკვას.

ზემოხსენებულ მოვლენებს დავემატა ინფლაციის ზრდის მაღალი ტემპები, რომლის გავლენა საბანკო სექტორზე გამოიხატა საპროცენტო განაკვეთების ზრდაში, დაზოგვის სტიმულების შესუსტებასა და სადეპოზიტო ბაზის შემცირებაში, ეროვნული კაპიტალის საზღვარგარეთ გადინებაში. ინფლაციამ საბანკო აქტივები სწრაფად გაზარდა, მათ შორის რეალურ გამოხატულებაშიც და ეს მოხდა მაღალი საპროცენტო მარჟის ფონზე.

საბანკო სისტემის დასუსტებისა და ეკონომიკური განვი-

თარების შენელების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი (რომელიც ასევე დარჩა რეგულირების მიღმა), არის საკრედიტო რესურსებზე მაღალი საპროცენტო განაკვეთები, რომლებმაც შეაფერხეს საქმიანი აქტივობის ზრდა, გააძვირეს კაპიტალი და მიმართეს იგი საფინანსო სპეკულაციებში, შეამცირეს მოსახლეობის გადახდისუნარიანი მოთხოვნა. ამიტომაც მაღალი საპროცენტო განაკვეთები წარმოადგენენ წარმოების ზრდის ტემპების დაცემის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს. სახელმწიფოს მცდელობა, შეენიანაღმდეგოს ეკონომიკის ვარდნას თუნდაც მცირე და ფარული ფულად-საკრედიტო ემისიით, უზიდავს მოსახლეობის არაპროპორციულად მაღალი ინფლაციური მოლოდინის წარმოქმნას, „ფულისაგან გაქცევას“, ფულის მასის გაუფასურებას, არ გადახდებს, ფასების და თვით საპროცენტო განაკვეთების ზრდას.

ამ მანკიერი წრის გარღვევა შეუძლებელია საპროცენტო განაკვეთების სახელმწიფო რეგულირების გარეშე. ცხადია, ინფლაციის შემცირებამ თეორიულად უნდა შეამციროს საპროცენტო განაკვეთების დონე, თუმცა, ფაქტობრივად, მარტო ინფლაციის შემცირება არ არის ამისათვის საკმარისი, ვინაიდან რეალური საპროცენტო განაკვეთები თავისით ჯერ კიდევ დიდხანს არ შემცირდება.

საპროცენტო განაკვეთების ფორმირებას საფუძვლად უდევს პროცენტის ნორმა — საზოგადოდ მიღებული წარმოდგენა მის შესახებ, თუ როგორი უნდა იყოს საპროცენტო განაკვეთები. ცივილიზებულ ქვეყნებში პროცენტის ნორმა ჩვეულებრივ არ აღემატება დაბანდებულ კაპიტალზე მოგების ნორმას, მაგრამ ის შეიძლება იყოს მასზე არსებითად მეტი, ან ნაკლები. პროცენტის ნორმა არ განისაზღვრება უშუალოდ რეალური ეკონომიკური ფაქტორებით, ისეთით, როგორცაა: ინფლაციის ტემპი, არამედ მისი ფორმირება ხდება უფრო ინფლაციის ტემპების მოლოდინით,

ლიკვიდურობის დონის მიღწევის მიზნებით, ტრადიციული წარმოდგენით საპროცენტო განაკვეთების შესახებ, რეკლამის ზემოქმედებით და სხვა სოციალურ-ფსიქოლოგიური მიზეზებით. ამიტომაც „ბაზრის უხილავი ხელი“ ვერასოდეს ვერ დააახლოებს პროცენტის ნორმას ისეთ ოპტიმალურ დონესთან, რომელიც უზრუნველყოფს ეკონომიკის დაჩქარებულ განვითარებას.

საპროცენტო განაკვეთების სახელმწიფო რეგულირება ხორციელდებოდა ჯერ კიდევ წინა საუკუნეებში, როდესაც გამოიკვეთა კანონები მეფასშეობითა და მიწით, როგორც ყველაზე ლიკვიდური საქონლით, სპეკულაციის წინააღმდეგ, - პროცენტი იზღუდებოდა ფულად და სასაქონლო ფორმაში. დღეს მსოფლიოში უპირატესად გამოიყენება რეფინანსირების განაკვეთი და სახელმწიფო სავალო ვალდებულებების შემოსავლიანობის რეგულირება, ასევე სხვადასხვა სახის საგადასახადო შეღავათები და მოსახლეობის საბანკო ანაბრების სავალდებულო დაზღვევა. მაგრამ იმისათვის, რომ საპროცენტო განაკვეთების სახელმწიფო რეგულირების ეფექტურობა იყოს მაქსიმალური, აუცილებელია პროცენტის მაღალი ნორმის განმაპირობებელი მიზეზების ლიკვიდაცია. **გამომდინარე აქედან, აუცილებელია, რომ საზედამხედველო ორგანოებმა მონეტა-**

რულ ხელისუფლებასთან ერთად მიიღონ გადაჭრელი ზომები საპროცენტო განაკვეთების შემცირების მიმართულებით.

პრაქტიკულად, საქართველოს საბანკო სექტორი ვითარდებოდა და იზრდებოდა უკონტროლობის პირობებში და იგი საკუთარი სურვილისამებრ იღებდა ნებისმიერ გადანყვეტილებას. ამაში კომერციულ ბანკებს ვერ დავადასაშაულებთ, ვინაიდან პრინციპი – რაც არ არის აკრძალული, ის ნებადართულია, მოქმედებს ყველგან, მათ შორის, საბანკო სექტორშიც. მთელი პასუხისმგებლობა ამ შემთხვევაში ეკისრება სწორედ საზედამხედველო ორგანოებს, საქართველოს ეროვნულ ბანკსა და საფინანსო ზედამხედველობის სააგენტოს, რომელთა მინიმალური რეგულირების პრინციპმა საბანკო სექტორს დაუკარგა მისი მთავარი ფუნქცია, რაც გამოიხატება ფინანსური რესურსების ეფექტურად განაწილებაში.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ თავისი ძირითადი ფუნქციის – ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფის – შეუსრულებლობის შედეგად ფასების მაღალი ზრდის პირობებში ბანკებმა მნიშვნელოვნად შეამცირეს საკრედიტო ხელშეკრულებების ვადები და ორიენტაცია აიღეს კაპიტალის მაღალი ბრუნვაობის მქონე მსესხებლებზე, კერძოდ კი, სავაჭრო სექტორზე. შეიძლება ხაზგასმით

ითქვას, საკრედიტო ხელშეკრულებების ვადების მკვეთრი შემცირება შეიძლება განვიხილოთ როგორც ბანკების მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებად გადაქცევის პროცესი. ვინაიდან საკრედიტო კონტრაქტების ვადის შემცირება მნიშვნელოვნად ასუსტებს ბანკების მდგრადობას და მათ რისკების მიმართ უფრო მგრძობიარეს ხდის.

ინფლაციის მაღალმა ტემპებმა ხელი შეუწყო ბანკების საქმიანობის კონცენტრირებას ოპერაციებზე უცხოურ ვალუტასთან. ფაქტობრივად, ბანკები გახდა ეროვნული ეკონომიკის დოლარიზაციის დონის ზრდის მთავარი მიზეზი, მაგრამ ეს ფაქტიც დარჩა სათანადო რეაგირების გარეშე საზედამხედველო ორგანოების მხრიდან.

კრედიტებზე მოთხოვნა მდგრადი იყო მანამ, სანამ ეკონომიკა ვითარდებოდა. რეცესიის პერიოდში ბანკების საკრედიტო პორტფელების გაუარესებაში მეტწილად ნეგატიური როლი შეასრულა მკაცრმა ფულად-საკრედიტო პოლიტიკამ, რომელსაც ატარებს მთავრობა და ეროვნული ბანკი. ეს გამოიხატა იმაში, რომ კაპიტალის მსხვილი შემოდინების დროს მათ არ უზრუნველყვეს ლარის ღირებულების რეალური ცვლილება და შემდგომ ეტაპზე, როდესაც მოხდა უცხოური კაპიტალის მკვეთრი გადინება, შექმნილი ვითარების მიმართ ლარის ღირებულება არაადეკვატური დატოვეს.

აქვე უნდა აღინიშნოს ეროვნული ბანკის ფიქსირებული სავალუტო კურსის პოლიტიკის შესახებ, რომელიც გამოიყენება ფასების სტაბილიზაციის მიზნით. ლარის კურსის ხელოვნურად მაღალ დონეზე შენარჩუნება მოითხოვს დიდი მოცულობის სავალუტო ინტერვენციების განხორციელებას, რაც იწვევს ეროვნული ბანკის უცხოური ვალუტის რეზერვების ამონურვას. ეს კი, თავის მხრივ, ამწვავებს საგარეო ვალის მომსახურების პრობლემას, ვინაიდან ქვეყნის ხელისუფლება მაღლიერების გრძობით იღებს

სესხებს, რომლებსაც საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციები ხელგაშლილად გასცემენ განვითარებად ქვეყნებზე. შედეგად საქართველო თანდათანობით ეფლობა ვალების ჭაობში, რომლიდანაც ამოსვლა პრაქტიკულად შეუძლებელია არც უახლოეს და არც შორეულ პერიოდში! საგარეო ვალის ზრდის შედეგად ჩნდება პარალელური სავალუტო ბაზარი, საპროცენტო განაკვეთები აღწევენ ძალიან მაღალ დონეს, უარესდება მსესხებლების გადახდისუნარიანობა.

პარალელური სავალუტო ბაზრის წარმოქმნასთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ ეროვნული ბანკი შეეცადა ეს პროცესი აელო თავის ხელში. კერძოდ, მან მიიღო გადაწყვეტილება ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟის პარალელურად განებორციელებინა სავალუტო აუქციონების ჩატარება. ამასთან, ნიშანდობლივია ეროვნული ბანკის კომენტარი ამ სახის ინსტრუმენტზე, რომელიც, თურმე, ფართოდ გამოიყენება განვითარებული ქვეყნის სავალუტო ინტერვენციებში და ემსახურება აშშ დოლარის ლიკვიდურობის ამალვებას. ერთობ დამაფიქრებელია ეროვნული ბანკის ასეთი ზრუნვა აშშ დოლარის სიჯანსაღეზე, თუმცა, თუ მხედველობაში მივიღებთ იმას, რომ საქართველოს საფინანსო სისტემას რეალურად საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და სხვა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები მართავენ, არ იქნება რთული ამ დაუსაბუთებელ „მზრუნველობას“ სათანადო ახსნა მოეძებნოს.

დღეს მონეტარული ხელისუფლება და საბანკო სექტორი ცდილობს საზოგადოება დაარწმუნოს იმაში, რომ საქართველოში არ არსებობს საბანკო კრიზისი. ვერ გავიზიარებ ასეთ გადაჭარბებულ ოპტიმიზმს. თუ რა ნიშნებით ხასიათდება საბანკო კრიზისი, ეს დანვრილებით აღწერილია სტუდენტებისათვის განკუთვნილ სახელმძღვანელოებში. საქართველოში საბანკო კრიზისი გამოვლინდა როგორც საბანკო სექტორის

ლიკვიდურობის მწვავე უკმარისობა, როდესაც ეროვნული ბანკი იძულებული შეიქმნა საბანკო სექტორისათვის მიეცა მილიარდამდე საფინანსო რესურსი, რამაც ბანკებს საშუალება მისცა გაეგრძელებინათ ბალანსირება გადახდისუნარიანობის ზღვარზე. იმავდროულად ბანკების საკრედიტო პორტფელში საეჭვო და უიმედო სესხების წილი მკვეთრად გაიზარდა, ბანკებმა განიცადეს დიდი ზარალი დაუფარავი საბაზრო პოზიციების გადაფასების შედეგად, რომელმაც 2008 წლის ბოლოს 216 მლნ. ლარი შეადგინა, შემცირდა საბანკო აქტივების რეალური ღირებულება და სხვა. ყოველივე ამან გამოიწვია ბანკების გადახდისუნარიანობის გაუარესება და ნათლად წარმოაჩინა საბანკო სისტემის უუნარობა ეფექტურად გადაანაწილოს ფინანსური რესურსები. ეს უკანასკნელი გამოიხატება საკრედიტო პორტფელის საერთო მოცულობაში ვადაგადაცილებული სესხების წილის ზრდაში. სწორედ ეს ფაქტორები წარმოადგენენ ლიკვიდურობის კრიზისის წარმოქმნის ძირითად ინდიკატორებს.

იმისათვის, რომ საბანკო კაპიტალი გადაიქცეს ეკონომიკური ზრდის და მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამალვების მძლავრ ბერკეტად, აუცილებელია არსებითად გაიზარდოს მისი, როგორც საინვესტიციო რესურსის ეფექტურობა. ამ რთული ამოცანის გადაწყვეტისთვის უმთავრესია კვალიფიციური მენეჯმენტის არსებობა, თანაც არა მარტო კომერციულ ბანკებში, არამედ მარეგულირებელ ორგანოებშიც. მსოფლიო გამოცდილება აჩვენებს, რომ ყველაზე მაღალი ეკონომიკური და ფინანსური მაჩვენებლები გააჩნიათ კორპორაციებს, რომლებიც მაღალ დონეზე იმართებიან. მენეჯმენტის ხარისხი არის როგორც ფირმის, ასევე დარგის და თვით ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ფაქტორი. და თუ მართვის ეფექტურობას გააჩნია ფუნდამენტური მნიშვნელობა ეკონომიკის ნებისმიერი სუბიექტისათვის, კომერციულ ბანკებთან მიმართებაში მისი როლი განსაკუთ-

რებით მნიშვნელოვანია. ეს, პირველ რიგში, განპირობებულია საბანკო საქმის მაღალი რისკიანობით, ამიტომაც ნებისმიერი მმართველობითი შეცდომა ინვესტორების ლიკვიდურობის დაკარგვას, რაც, საბოლოო ჯამში, მთავრდება გაკოტრებით. და თუ ამ სიტუაციის წარმოქმნას დამატებით ხელს უწყობს საზედამხედველო ორგანოების არაკომპეტენტურობა, ქვეყანა მოკლე დროში დადგება ფართომასშტაბიანი სისტემური კრიზისის წინაშე.

დღეს ლატენტური კრიზისის პირობებში ბანკები აგრძელებენ ფუნქციონირებას მხოლოდ ეროვნული ბანკის ლოიალობის გამო, მან არა მარტო შეარბილა საზედამხედველო მოთხოვნები, არამედ აშკარად თვალს ხუჭავს, ან ვერ აცნობიერებს საკუთარ ნაკლოვანებებს, ბანკების მენეჯმენტის ხარვეზებს, ვაჭრობის პირობების გაუარესებას, სერიოზულ ეკონომიკურ ვარდნას, პოლიტიკურ ჩარევას საბანკო საქმიანობის სფეროში, სპეკულაციური „ბუმის“ არსებობას, თაღლითობას, კაპიტალის მნიშვნელოვან გადინებას და სხვა მრავალ ნეგატიურ ფაქტორებს.

სტრატეგიული და ფინანსური დაგეგმვისა და კონტროლის, რისკების ნორმალური მართვის არარსებობა, ოპერაციების გაუმართლებელი ზრდა, რომელიც არ იყო გამყარებული კაპიტალითა და კორპორატიული მენეჯმენტის მაღალი დონით, დამალული ზარალი, ანგარიშგების დამახინჯება, საბანკო ზედამხედველობის ორგანოებისა და საკუთარი თავის მოტყუება, რეალობისთვის თვალის გასწორების შიში, გარეშე პირებისათვის მოულოდნელი ლიკვიდურობის დაკარგვა და ბანკებიდან ფულის გაყვანა — ვინ არის ამაში დამნაშავე? პირველ რიგში, საზედამხედველო და მარეგულირებელი ორგანოები, რომლებიც დღესაც კი ვერ ფლობენ მთელ სიტუაციას, არ შესწევთ უნარი ობიექტურად გაანალიზონ თავის საქმიანობაში დაშვებული შეცდომები და დასახონ სამომავლო მოქმედების ოპტიმალური და ეფექტური გეგმა.